

Василь Гудз,
аспірант кафедри кримінального процесу,
Національна академія внутрішніх справ
hudzvm@gmail.com,
<https://orcid.org/0009-0007-4212-0720>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ПРО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

За останні роки підхід до доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою зазнав деяких тактичних змін. Цьому не в останню чергу сприяло створення нових антикорупційних судових та правоохоронних органів, які показали значно вищий рівень виявлення та доказування досліджуваних корупційних кримінальних правопорушень. Також відіграло роль активне впровадження цифрових технологій у повсякдення життя — від масового використання електронних пристроїв для роботи та спілкування до надання державних послуг через спеціалізовані онлайн-платформи.

Як свідчить судова та правоохоронна практика, матеріали проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема тих, які дозволяють отримати аудіо- та/або відеозапис висловлення прохання, вимоги, прийняття пропозиції чи обіцянки, або ж отримання неправомірної вигоди, стали «золотим стандартом» доказування у кримінальних провадженнях за статтею 368 Кримінального кодексу України. На даний час без вказаних доказів не обходяться майже всі судові процеси щодо обвинувачення службових осіб у досліджуваних корупційних діях. Причиною цього є те, що проведення негласних слідчих дій (розшукових) дій, у тому числі і аудіо-, відеоконтролю особи або місця, забезпечує виявлення та розкриття

найбільш складних та латентних злочинів, розслідувати які традиційними засобами кримінально-процесуального провадження надзвичайно складно або просто неможливо (Цилюрик, 2014).

Показання осіб, які повідомляють про вчинення злочину та залучаються до конфіденційного співробітництва при документуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, є ще одним доказом, який дозволяє встановити істину у кримінальних провадженнях та підтвердити або спростувати вчинення корупційних дій. Таке доказування також може відбуватись і без участі заявника та як наслідок його викривальних показань. Підтвердженням цього є вирок Вищого антикорупційного суду від 16 грудня 2024 року, у судовій справі № 623/261/19. Відповідно до нього, суддю Дружківського міського суду Донецької області визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого частиною 3 ст. 368 КК України (Вирок Вищого антикорупційного суду, 2024). Проте, такі випадки є одиничними, та у переважній своїй більшості як виявлення, так і документування вчинення досліджуваного корупційного кримінального правопорушення відбувається саме завдяки викривальним показам особи, яка заявляє про вчинення злочину.

Іншим досить вагомим доказом прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою є так звані цифрові, або електронні докази. Вони можуть бути найрізноманітнішими — спілкування онлайн-каналами зв'язку, вагома для доказування інформація із мережі інтернет, цифрові сліди отримання неправомірної вигоди у вигляді криптовалюти, електронні документи, дані із електронних державних реєстрів тощо.

Варто зазначити, що у кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє будь-яке нормативне регулювання використання електронних доказів, на відміну від цивільного, адміністративного та господарського судочинства. У відпо-

відних кодифікованих нормативно-правових актах вказаних процесів електронні докази визнаються як інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), вебсайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі (Цивільний процесуальний кодекс України, 2004). Проте, навіть у випадку відсутності їх визначення у Кримінальному процесуальному кодексі України, використання електронних доказів у карному доказуванні уже стало нормою, а науково-технічний прогрес у даній сфері постійно підвищує їх вагомість.

Обшук є черговою слідчою дією, яка майже завжди ототожнюється із документуванням отримання неправомірної вигод. Вказана слідча дія у таких випадках направлена на збір інших доказів, до яких відноситься предмет неправомірної вигоди, вищеописані цифрові докази, записи, нотатки, інші речі та документи на підтвердження або спростування вчинення протиправних дій. Його проведення визнається одним з найбільш складних завдань серед усіх інших слідчих (розшукових) дій, оскільки характеризується найбільшою кількістю прийомів і методів, які повинні бути врахованими особою, яка безпосередньо його проводить (Дрофич & Набока, 2024). Однак, як свідчить практика, витрачені зусилля варті отриманого результату.

Варто у даній роботі згадати поширену у минулому практику проведення так званого «помічення» грошових коштів, які вручались заявнику у кримінальному провадженні та передавались ним як неправомірною вигода. У подальшому, у ході обшуку, слідчий робив змиви із рук особи, яка могла отримати неправомірну вигоду, із її одягу або ж із певної зони, де знаходився предмет неправомірної вигоди. Метою таких дій було підтвердження зв'язку особи із неправомір-

ною вигодою, що було додатковим доказом вчинення злочину. Проте, на даному етапі розвитку кримінального процесуального доказування, такі дії широко не застосовуються з декількох причин. Серед них варто виділити наступні: підвищення якості проведення негласних слідчих (розшукових) дій; зміна форми вираження предмета неправомірної вигоди; відсутність факту особистого отримання неправомірної вигоди через обізнаність про форми та методи роботи правоохоронних органів; криміналізація дій, що передують отриманню неправомірної вигоди.

Список використаних джерел

- Вищий антикорупційний суд, 16 грудня 2024, 623/261/19 (Україна). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>.
- Дрофич, Ю., & Набока, Є. (2023). Обшук як інструмент кримінального процесуального доказування. *Молодий вчений*, 10 (122), 160–163. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-31>.
- Цивільний процесуальний кодекс України, Кодекс України № 1618-IV (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
- Циліурік, І. (2014). Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*, 8, 271–274. <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc8/74.pdf>.